

วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน หมายถึง ครูหรืออาจารย์ประจำชั้น หรืออาจารย์ประจำวิชา ในสถาบันฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่ให้ คำแนะนำช่วยเหลือ ควบคุมดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อโครงการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพผู้หนึ่ง โดยทำหน้าที่แล้วอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน เป็นทั้งครู และผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ ดังนั้น อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่ดี จึง ต้องเป็นครูที่ดีมีสมรรถภาพ และทำหน้าที่นิเทศได้ดี จึงจะช่วยให้การฝึก ประสบการณ์วิชาชีพสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย

ดังนั้น การศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงต้องพิจารณา ให้ครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
3. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพและสมรรถภาพของครูที่ดี
4. บทบาทหน้าที่ และคุณลักษณะที่ดี ของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (การฝึกสอน)

คำว่า "ประสบการณ์วิชาชีพ" เป็นคำใหม่ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย บัญญัติขึ้นใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 ซึ่งแต่เดิมใช้ "การฝึกสอน" ขณะนี้บางสถาบันก็ยังใช้คำนี้อยู่ บางสถาบัน เรียกว่า "การฝึกงาน" หรือบาง สถาบันใช้ชื่อว่า "การฝึกวิชาชีพครู" สำหรับเชษฐ วิระฉายา (ม.ป.ป. : 5) กล่าวว่า

"การฝึกสอน เราเรียกเสียใหม่ว่า "ประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ" ทั้งนี้ เพราะว่าการฝึกสอนไม่ใช่เพียงการฝึกหัดสอน แต่เป็นการฝึกงานครูทุกอย่างที่ครูพึงปฏิบัติ" ไม่ว่าจะใช้คำใดก็ล้วนแต่มีความหมายในลักษณะคล้ายคลึงกัน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความหมายของคำว่า "ประสบการณ์วิชาชีพ" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Professional Experience" กล่าวคือ เป็นประสบการณ์ทั้งหมดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลในระดับ หรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงได้รับโอกาสให้ทำการสังเกตการเรียนการสอน ร่วมมือทำงาน ฝึกทำการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเสริมสร้างให้ผู้ที่จะเป็นครู เกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ตลอดจนหลักการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการระดมการเรียนการสอน (อัจฉรา ประไพตระกูล และคณะ 2522 : 1) และนอกจากนี้ "ประสบการณ์วิชาชีพ" ยังได้กำหนดไว้ในหลักสูตรของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเป็นลักษณะวิชาบังคับที่เขียนไว้ในหลักสูตรฉบับ 2515 ว่า

การสังเกต และการฝึกหัดงานในวิชาชีพ หรือการฝึกงานในสนาม ประกอบด้วยการปฐมนิเทศก่อนออกไปหาประสบการณ์วิชาชีพ การปรับปรุงบุคลิกลักษณะของผู้ที่จะเป็นครู และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา การปฏิบัติงาน อันเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ชรรณะและอุดมคติ ในแต่ละวิชาชีพ การฝึกสอน และ/หรือการปฏิบัติงานประจำในสถานต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมเสริมวิชาชีพนั้น ๆ ควบ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ 2523 : 3)

สำหรับความหมายในแง่ของการฝึกสอน นพพร พานิชสุข (2522 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า "การฝึกสอน คือ ประสบการณ์ตรงที่มหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับนักเรียน โรงเรียน ครูอาจารย์ ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง ในอันที่จะเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูต่อไป

ในอนาคต" และความหมายในแง่ของการฝึกวิชาชีพครู ซึ่งคณะกรรมการ
ประสานงานการฝึกหัดครู (2521 : 1) เสนอไว้ว่า การฝึกวิชาชีพครูเป็น

1. การสังเกตการณ์ เช่น การสังเกตพัฒนาการของนักเรียน
การจัดชั้นเรียน การปกครองชั้นเรียน การจัดกิจกรรมและการสอนวิชาต่างๆ

2. การเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การไปช่วยจัดอุปกรณ์การสอน
การช่วยปกครองชั้นเรียน การช่วยดูแลการจัดกิจกรรม การช่วยตรวจงาน
นักเรียน

3. การฝึกสอนและการฝึกงาน คือการรับผิดชอบในการสอน การ
ปกครองชั้นเรียน และการฝึกงานในสาขาวิชาที่เรียนมา

จากความหมายที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นว่าการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพเกิดจากแนวคิดที่จะทำให้ทฤษฎีทางวิชาชีพครูกับการปฏิบัติจริงเป็นสิ่งที่
ควบคู่กันไป จัดเป็นกิจกรรมชั้นสุดท้ายที่จะทำให้โอกาสแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
ในการพัฒนาวิเคราะห์และปรับปรุงตนเอง ทั้งในฐานะที่เป็นครูและที่เป็นนิสิต
เป็นโอกาสที่จะส่งเสริมให้นิสิตค้นพบจุดอ่อน จุดเด่นในการเป็นครูของตน
(Adam Dickey 1965 : 5-6) อีกทั้งจะช่วยให้ นิสิตได้เรียนรู้ถึงหน้าที่
ของโรงเรียน สภาพห้องเรียนตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นการ
สะสมประสบการณ์ที่เปรียบเสมือนการสะสมเงินได้ในธนาคารเพื่อจะนำไปใช้
ได้อย่างดีเมื่อออกไปประกอบอาชีพจริง (Michaelis Grim 1953 : 1)
ดังนั้น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพจึงถือว่าเป็นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ที่
สถาบันผลิตครู จะขาดหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
หรือการฝึกสอน มีความจำเป็นต่อระบบการผลิตครู ทั้งนี้คือ

1. การฝึกสอน เป็นการนำเอาความรู้จากสถาบันฝึกหัดครูมาใช้

ทดลอง

2. ช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ครู สภาพห้องเรียน

ทำให้ทราบปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างดีก่อน จะออกไปสอน

3. เป็นสิ่งวัดคุณภาพของโครงการฝึกสอน จะทำให้สถาบันฝึกหัดครู ใ้ทราบถึงข้อบกพร่องของตนเอง และทำการปรับปรุงการฝึกสอนให้ดีขึ้น อันนี้ ครูเป็นกระจกส่องว่างานของเราได้ผลแค่ไหน คือการฝึกสอนจะสะท้อนให้เห็น ผลของการสอนของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูว่าควรที่จะปรับปรุงแก้ไขการสอน ของตนเอง

4. การฝึกสอนเป็นการเสริมสร้าง พัฒนาบุคลิกภาพ ปรับปรุงตนเอง ให้เหมาะสมกับภาวะของการเป็นครู

5. การฝึกสอน ทำให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จักและเข้าใจคุณภาพของงานครู และสภาพชีวิตของชุมชนที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร (อัจฉรา ประไพตระกูล 2521 : 40)

อลีน ซี เฮนส์ (Haines 1960 : 1) ให้ความเห็นว่า การจัด โครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อเปิดโอกาสให้นักฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้ทดลองใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ เพื่อจะค้นหาความเข้าใจในทฤษฎี ต่างๆ ทางวิชาการศึกษาและทางจิตวิทยา เพื่อจะให้นักฝึกสอนนั้นมีความพร้อม และมีความสามารถในการเป็นครู เพราะได้ทำหน้าที่เหมือนเป็นครูจริง ๆ ภายใต้การนำของอาจารย์ที่เสกฝ่ายคณะ และอาจารย์ที่เสกฝ่ายโรงเรียน ที่มีประสบการณ์มาก่อน และอินโลว์ ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพว่า เป็นส่วนที่วัดผลงานทั้งหมดของโครงการผลิตครู เพราะทำให้สถาบันผลิตครูมีโอกาสมองเห็นตนเองและทำการปรับปรุงโครงการ อยู่เสมอ (Inlow 1963 : 460)

จากความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ ไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายเบื้องต้น เพื่อให้บัณฑิตได้ทดลองนำทฤษฎีทางวิชา
 ครุศาสตร์ และความรู้ความเข้าใจทางวิชาการมาใช้สอนนักเรียนให้ได้ผลดี
 นิสิตฝึกสอนจะได้เรียนรู้ว่ามีอะไรบางอย่างที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน และเป็น
 โอกาสที่จะพัฒนาบุคลิกภาพทัศนคติ และความเจริญงอกงามทางวิชาชีพครู โดย
 เริ่มต้นอย่างถูกต้องตามแบบฉบับที่สมควร ความมุ่งหมายชั้นรองคือมาฝึกปฏิบัติ
 ทาง ๆ อันเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการฝึกสอนนี้มีประโยชน์มาก จากผลการสังเกต
 ปรากฏว่า การวิจัยทางการศึกษา และข้อคิดเห็นใหม่ ๆ จากสถาบันครู มักนำ
 มาปฏิบัติซึ่งนับว่าเป็นการช่วยปรับปรุงสถาบันการศึกษาในทางอ้อมอีกด้วย
 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ 2523 : 7) นอกจากนี้ คณะ
 ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของการ
 ฝึกประสบการณ์วิชาชีพไว้อีก ซึ่งมีแนวทางคล้ายคลึงกับคณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยครูนครราชสีมา วิทยาลัยครูยะลา
 วิทยาลัยครูนครสวรรค์ เป็นต้น คือ เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตฝึกประสบการณ์
 วิชาชีพ

1. ฝึกประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับนักเรียน
2. ได้ศึกษาการจัด และการบริหารโรงเรียนอย่างใกล้ชิด
3. ได้เห็นปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน และคิดค้นหาวิธีแก้ไข

ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นราย ๆ ไป

4. ได้ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้รับมา และรู้จักยืดหยุ่นบ้าง โดย
 อาศัยปัญหาที่เกิดขึ้น และความจริงที่เกี่ยวกับนักเรียนเป็นรากฐาน
5. ปรับตัวให้เข้ากับสังคมในฐานะเป็นครู
6. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตฝึกสอน นักเรียน ครู
 อาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสถาบันฝึกสอน
7. เผยแพร่เกียรติคุณ และชื่อเสียงของสถาบัน และของนิสิตเอง
 โดยยึดมั่นในการทำความดี ในด้านปฏิบัติงาน และการปรับตัวให้เข้ากับครู
 อาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียน

8. ดำเนินงานภายใต้ระเบียบข้าราชการครู และการนิเทศของ
ทางสถาบันฝึกสอนและสถาบันผลิตครู

9. ส่งเสริมความเจริญขององคาพยพบางส่วนของตัวเอง เพราะในการ
ช่วยผู้อื่นเจริญเติบโตขึ้น นิสิตมีโอกาสช่วยตัวเองได้มาก

10. แสดงความเป็นผู้นำในชั้นที่สอน โดยการทำหน้าที่เป็นครของ
นักเรียน ขณะเดียวกันก็ได้แสดงความเป็นผู้ร่วมงานที่ดี โดยช่วยเหลือเพื่อนนิสิต
และอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียน ทำหน้าที่สอนนักเรียน

11. ได้ศึกษาความเข้มแข็ง และความอ่อนแอในเรื่องบุคลิกภาพ
ของตนเองและเพื่อนนิสิตด้วยกัน โดยความสัมพันธ์กับนักเรียนที่สอน

12. ได้ฝึกทั่วไปปฏิบัติงานสม่ำเสมอ โดยมีภาระเตรียมงานและ
รู้จักแบ่งเวลาทำงานได้เหมาะสม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์
2523 : 7-8)

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดคุณภาพของโครงการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพ โครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่จะให้บรรลุจุดประสงค์นั้น จะต้อง
มีแผนการนิเทศงานที่ดี (ส่องสี รุทิวรงค์ และสวัสดิ์ สุคนธ์รังษี 2505 : 550)
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
ในอันคืบต่อไป

การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

คำว่า "นิเทศ" หมายถึง ชี้แจง แสวง จำแนก ตรงกับภาษาอังกฤษ
ว่า Supervision คำว่า "Super" แปลว่า เหนือบน สูง ระดับ
คำว่า "Vision" แปลว่า การดู การมองเห็น คำว่าการนิเทศการศึกษา
จึงหมายถึง การให้ความช่วยเหลือในการแนะนำซึ่งกันและกัน การวางแผนงาน

ร่วมกัน การปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น (Wiles 1967 : 6) ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับของ Briggs และ Justman (1954 : 4) และจากหนังสือพจนานุกรมทางการศึกษา คาร์เตอร์ วิ กต ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของเจ้าหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครูหรือผู้อื่นที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้เกิดความงอกงามในค่านิยมวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยในการคัดเลือกและจัดสรรเครื่องอุปกรณ์การสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน และช่วยในการประเมินผลการเรียนการสอน (Good 1973 : 572) จากการประมวลแนวคิดของนักการศึกษาทั้งหลายเกี่ยวกับการนิเทศการสอน และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สรุปได้ว่า การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ความพยายามในทุกทางของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะ และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน ในการให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ให้สามารถพัฒนาการสอนของตนไปในทางที่ถูกต้องและช่วยให้เกิดความงอกงามในค่านิยมวิชาชีพ

ดังนั้น เพื่อให้การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอยู่ในระดับเดียวกันหรือมาตรฐานเดียวกัน ผู้ที่ทำงานที่นิเทศจึงควรที่จะเข้าใจจุดมุ่งหมายของการนิเทศ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้ตรงกัน และควรพึงระลึกอยู่เสมอว่า การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพคือการสอนชนิดหนึ่งมิใช่เป็นการทดสอบ เพื่อประเมินผล แต่เป็นความพยายามที่จะช่วยเหลือให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนให้ดีขึ้น (กรมการฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2521 : 84) จากการศึกษาจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา และจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จึงนำมาสรุปเป็นจุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในการนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนไปปฏิบัติ
2. ช่วยให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
3. ช่วยเสริมสร้างลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ
4. เพื่อให้ทราบความต้องการและปัญหาของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
5. ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีงามระหว่างนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และอาจารย์ในโรงเรียน
6. ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
7. ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการสอน และปรับปรุงวิธีการสอน
8. ช่วยให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพทราบข้อบกพร่องของตน ทั้งในด้านการสอนและการปฏิบัติตนในการร่วมงานกับผู้อื่น
9. ช่วยประเมินผลการสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนเป็น ผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพราะเป็นผู้ที่ ใกล้ชิดกับนิสิตมากที่สุด ตลอดระยะเวลาของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่ดี จึงต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพสูง และรู้จัก บทบาทและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ สมรรถภาพครูที่ดี และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ฝ่าย โรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพครูและสมรรถภาพครูที่ดี

คำว่าสมรรถภาพ (Competencies) หมายถึง พฤติกรรมที่เรา

สังเกตเห็นได้ และพฤติกรรมนี้จะมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนใน
 ทางบวก เช่นสมรรถภาพในการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ในการใช้
 คำถามหลายแบบ ในการใช้เทคนิคการถาม เป็นต้น (Andersen
 1972 : 1) นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาหลายท่าน คือ คาร์เตอร์ วี กูด
 (Good 1973 : 121) นอร์แมน อาร์ คอคคัล (Dool 1973 : 194)
 ชมพันธ์ กฤษกร ณ อยุธยา (2519 : 12) และกษมา สารสมุทร (2524 :
 13) ได้ให้ความหมายไว้ในลักษณะเดียวกันสรุปได้ว่าสมรรถภาพครู หมายถึง
 ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่ครูพึงมีในการเอื้ออำนวยต่อความ
 เจริญงอกงามของนักเรียน ทั้งในค่านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

จากความหมายข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า สมรรถภาพของอาจารย์
 นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่
 อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่พึงมี เพื่อปฏิบัติหน้าที่การนิเทศได้โดยสมบูรณ์

นอกจากความหมายของสมรรถภาพครูแล้วยังได้มีผู้ศึกษาและสรุป
 ลักษณะต่างๆ เกี่ยวกับสมรรถภาพครูที่ไว้ด้วย ได้แก่

Gene E. Hall และ Harward L. Jones (1976 : 48-50)

ได้จำแนกสมรรถภาพครูทั่วไปออกเป็น 5 ด้าน คือ

1. สมรรถภาพด้านสติปัญญา (Cognitive Competencies)

เน้นในด้านความรู้ เชี่ยวชาญ ความแม่นยำในเนื้อหาวิชา และวิธีสอน การ
 วิเคราะห์โปรแกรมและหลักสูตร

2. สมรรถภาพด้านปฏิบัติการ (Performance Competencies)

เป็นสมรรถภาพด้านการสอน การจัดสื่อการสอน การตั้งคำถาม ซึ่งต้องอาศัย
 พื้นฐานจากข้อ 1

3. สมรรถภาพด้านผลการสอน (Consequence or Product
 Competencies) เป็นสมรรถภาพที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน

4. สมรรถภาพในด้านการศึกษาค้นคว้า (Exploration Competencies) เป็นสมรรถภาพที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าในตัวครู
5. สมรรถภาพทางค่านิยมและจิตใจ (Affective Competencies) เป็นสมรรถภาพที่เกี่ยวกับค่านิยม ทักษะคติ ความสนใจและความซาบซึ้งในอาชีพครู

Robert W. Houston และ Jones L. Howard (1976 : 32) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่มีสมรรถภาพ ดังนี้

1. สามารถสนองความต้องการในค่านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของผู้เรียนได้
2. สามารถกำหนดจุดประสงค์ในการสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน
3. ใช้วิธีสอนได้อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
4. ใช้วิธีการประเมินผลผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. รู้จักผสมผสานการสอนให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้เรียน
6. สามารถใช้คู่มือการสอน และมีทักษะการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
7. สามารถจัดรูปแบบของการสื่อความหมายในห้องเรียน และยอมรับคุณค่าของการสื่อความหมาย
8. ใช้แหล่งวิทยาการได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้และสร้างอุปกรณ์การสอนตรงตามจุดประสงค์
9. นำผลของการสอนที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการสอนใหม่
10. มีความสามารถด้านวิชาการอย่างเพียงพอที่จะสอน
11. มีความสามารถในการจัดการ ควบคุม และบำรุงรักษาเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนได้

12. ทำงานร่วมกับเพื่อนครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ
13. สามารถวิเคราะห์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

Harold R. Armstrong (1973 : 51) ได้อธิบายถึงลักษณะ
ครูที่มีสมรรถภาพไว้ดังนี้

1. ครูที่มีสมรรถภาพควรมีความสามารถในการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. มีความเข้าใจและนำหลักการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน
3. สามารถจัดกิจกรรมและสภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสภาพทางสังคม
4. มีเทคนิคการสอนผู้เรียนที่เรียนได้เร็ว
5. รู้เทคนิคและวิธีการวัดผลที่ดี และรู้จักนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
6. ทำการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล และมีการติดต่อใกล้ชิดกับผู้ปกครองเด็ก

James E. Weigand (1977 : 6) ให้ข้อคิดเห็นว่า ครูที่มีสมรรถภาพดีจะต้องมีทักษะพื้นฐาน 7 ประการ คอยช่วยเสริม ได้แก่

1. ทักษะในการประเมินลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก
2. ทักษะในการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. ทักษะในการเสริมแรงจิตใจ
4. ทักษะในการใช้คำถาม
5. ทักษะในการจัดลำดับขั้นการสอน
6. ทักษะในการวัดและประเมินผล
7. ทักษะในค่านิยมมนุษยสัมพันธ์

สารโฆ บัศวรี (2515 : 47) กล่าวถึงลักษณะของครูที่มีสมรรถภาพ โดยทั่วไป สรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. สามารถทำงานสอนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู พัฒนาการเด็ก การวางแผนการสอน การเลือกวิธีสอน การประเมินผล และการปกครองชั้นเรียน

2. สามารถแนะแนว และปกครองได้เป็นอย่างดี

3. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

4. สามารถสร้างสัมพันธ์อันดี และร่วมมือกับชุมชนได้ดี

5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ โดยการเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพ การเป็นสมาชิกที่ดีของสมาคมทางวิชาการที่เหมาะสม การส่งเสริมตนเองให้ทำงานในสถานศึกษาศึกษาอยู่เสมอ

มานพ ภาษิตวิไลธรรม (2520 : 82) ได้สรุปสมรรถภาพของครู ประถมศึกษาที่สังคมต้องการในจังหวัดสกลนคร และนครพนม ไว้ดังนี้

1. สมรรถภาพด้านการสอน ซึ่งมุ่งหวังให้ครูสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สมรรถภาพด้านวิชาการ อันได้แก่ การมีความรู้กว้างขวางทั้งในวิชาที่ตนสอนและวิชาพิเศษอื่น ๆ ตลอดจนการค้นคว้าที่จะแสวงหาความรู้ อยู่เสมอด้วย

3. สมรรถภาพด้านบุคลิกลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมรรถภาพด้านมนุษยสัมพันธ์ สมรรถภาพด้านการแนะแนว และปกครองชั้นเรียน สมรรถภาพด้านการเป็นผู้นำ และสมรรถภาพด้านศีลธรรมจรรยาอันเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของครูแต่ละคน

จากรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาความสอดคล้องระหว่าง หลักสูตรการฝึกหัดครู ฝึกหลักสูตร ประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (โครงการปรับปรุง หลักสูตรการฝึกหัดครู คณะวิจัยที่ 3 2523 : 346) ซึ่งวิเคราะห์สมรรถภาพ

ของครูประถมศึกษาจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้ข้อสรุปดังนี้

1. สมรรถภาพด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาวิชาในหลักสูตรทุกกลุ่มประสบการณ์กับความรู้ในทางวิชาชีพครู เช่น ปรัชญาการศึกษา แผนการศึกษาชาติ หลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู จิตวิทยา วิธีสอนต่าง ๆ เป็นต้น

2. สมรรถภาพด้านทักษะ ทั้งทักษะทั่วไป และทักษะเฉพาะในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ เช่น ทักษะในการจัดกิจกรรม การใช้เทคนิคการสอน การเตรียมความพร้อม ใ้ภาษาเป็นตัวอย่างแก่เด็กได้ วิเคราะห์ข่าวได้ เป็นต้น

3. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ ได้แก่ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษา เช่น มนุษย์สัมพันธ์ มีวินัยธรรม เป็นประชาธิปไตย ฯลฯ กับทัศนคติที่เกี่ยวกับการสอนและอาชีพครู เช่น ทัศนคติในคุณค่าของภาษาไทย และคณิตศาสตร์ มุ่งฝึกให้นักเรียนมีคุณสมบัติที่ต้องการเน้น เป็นต้น

ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ (2520 : 54) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพครูที่ดีทั่วไปในที่ประชุมสัมมนาคุ่มมติ คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ ครั้งที่ 3 ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ว่า

ลักษณะครูที่ดี ควรประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) นำใจดี (Attitude) และทักษะ (Skill) ซึ่งน่าจะมีคุณสมบัติ 5 ประการ เหมือนวงกลม 5 ๑๑ ขอบดังนี้ คือ

1. ครูจะต้องมีความสามารถในการสอนดี (ในห้องเรียน)
2. ครูต้องอบรม แนะนำ แนะนำเด็กได้ดี (นอกห้องเรียน)
3. ครูต้องช่วยเหลือกิจการงานต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (ในโรงเรียน)
4. ครูต้องช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างดี (ชุมชน)
5. ครูต้องเป็น Professional Teacher คือ รักอาชีพครู ใ้หาความรู้ในอาชีพของตนอยู่เสมอ

Houston และ Howard (1976 : 32-33) อธิบายไว้ว่า ครูอาจารย์ที่มีสมรรถภาพการปฏิบัติงานมานานนั้น ได้แก่ครูอาจารย์ที่มีลักษณะต่อไปนี้

สามารถสอนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการ คำนึงถึง จิตใจ อารมณ์ และสังคมของนักเรียน รวมถึงระดับสติปัญญา ของผู้เรียนด้วย โดยไม่ยึดติดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของ สังคมนั้น สร้าง ใจ และบำรุงรักษา ซ่อมแซมอุปกรณ์ประกอบการสอน ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูง มีความรู้ความเข้าใจเฉพาะ และวิชาการทั่วไปอย่างพอเพียง วิเคราะห์ และประเมินผลการปฏิบัติงานของตน แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ สามารถ ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี โดยมีปฏิกริยาที่รวดเร็วเกี่ยวกับความต้องการ และความรูสึกของผู้อื่น

จากแนวความคิดของนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ขอจะสรุป สมรรถภาพครูที่ได้ออกเป็น ด้านใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

สมรรถภาพด้านความรู้

1. มีความรู้ทั้งในด้านวิชาการเฉพาะ วิชาการทั่วไป และวิชาชีพครู
2. มีความแม่นยำในเนื้อหาวิชา สามารถวิเคราะห์โปรแกรม และ

หลักสูตร

3. มีความตื่นตัวที่จะเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

สมรรถภาพด้านทักษะการสอนและการปฏิบัติงานครู

1. เตรียมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. กำหนดจุดประสงค์ในการสอน ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีทักษะในการจัดลำดับชั้นการสอน
4. มีทักษะในการใช้คำถาม
5. รู้จักผสมผสานการสอนให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยคำนึง ถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล

6. เข้าใจและนำหลักการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน
7. มีเทคนิควิธีสอนพิเศษแก่นักเรียนที่เรียนได้เร็ว
8. สามารถจัดกิจกรรมและสภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม
9. รู้จักใช้แหล่งวิทยาการ สร้างและใช้อุปกรณ์การสอนได้ตรงตามจุดประสงค์ของการสอน
10. สามารถนำผลของการสอนที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการสอนใหม่

สมรรถภาพด้านการประเมินผล

1. รู้เทคนิค และวิธีการวัดผลที่ดี และรู้จักนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
2. มีการประเมินผลการสอนของตนเองอยู่เสมอ
3. มีการวิเคราะห์และประเมินผลการปฏิบัติงานของตน และปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

สมรรถภาพด้านการแนะแนว และปกครองชั้นเรียน

1. รู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู พัฒนาการของเด็ก ในการแนะนำเด็ก
2. มีทักษะในการเสริมแรงจิตใจ
3. แนะนำช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล
4. ติดตามปรึกษากับผู้ปกครองเมื่อนักเรียนมีปัญหา
5. สามารถควบคุมกิจกรรมในชั้นเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ

1. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และผู้ปกครองนักเรียน
2. มีศีลธรรม จรรยา
3. สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนครูด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4. มีความเป็นผู้นำ ชยันต์แข็ง และน่าไว้วางใจ

บทบาทและหน้าที่ ของอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียน

อาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทมากต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เนื่องจากเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพตลอดเวลา ทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำชี้แจง ร่วมทำงาน วางแผนการสอน จัดกิจกรรม การใช้อุปกรณ์ การจัดการปกครองชั้นเรียน การวัดผลการสอนของนิสิต และยังคงติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอีกด้วย จากคำกล่าวของ ฮาร์โรลด์ ที. อาคัม และ แฟรงก์ จี. คิคกี (Adam Dickey 1956 : 6) ซึ่งสอดคล้องกับจอห์น ยู. ไมคาสิส และ กูมัส อี (Michaelis Dumas 1960 : 13) ให้ความเห็นว่า อาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนมีความสำคัญต่อโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยที่อาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียน ทำหน้าที่เป็นเหมือนครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คอยดูแลให้ความช่วยเหลือ และนิสิตจะประสบความสำเร็จในการเป็นครูที่ดีได้ ถ้านิสิตให้ความร่วมมือกับอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียน และจากงานวิจัยของ มิเชล อเลน เบอร์ตัน (Berton 1971 : 1952-3-A) เลสเทอร์ เจมส์ บาวเออร์ (Bower 1971 : 1952-3- A) และ มาเซีย เบลฟอร์ด มินท์ (Mintz 1972 : 1064-A) เกี่ยวกับอิทธิพลของอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของนิสิต ได้ผลใกล้เคียงกันว่า นิสิตจะมีพฤติกรรมการสอนคล้ายอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนมากในสัปดาห์ท้ายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยเฉพาะนิสิตที่มีความสัมพันธ์กับอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนมาก ก็จะได้รับอิทธิพลจากอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนมากเช่นกัน จากคำกล่าว และงานวิจัยข้างต้น เป็นเรื่องยืนยันได้ว่า อาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียนมีบทบาทต่อโครงการประสบการณ์วิชาชีพมาก ผู้หนึ่ง

จากความสำคัญของอาจารย์ในเทศกฝ่ายโรงเรียน จึงได้มีนักการศึกษาหลายท่าน และสถาบันผลิตครูหลายแห่ง กำหนดบทบาทหน้าที่ และคุณลักษณะที่ดี

ของอาจารย์พิเศษฝ่ายโรงเรียนไผ่หลายที่คณะ อาทิ เช่น Arthur Raymond Mead (1930 : 581) ได้กล่าวถึงหน้าที่อาจารย์พิเศษฝ่ายโรงเรียนไผ่ 6 ประการ คือ

1. ประชุมปรึกษาหารือกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. สาธิตการสอน
3. สอนหนังสือ
4. เยี่ยมชั้นเรียน เพื่อความเรียบร้อยในการทำงานของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
5. ให้คำแนะนำบางเรื่องแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในการทำบันทึกการสอน
6. ทำรายงานเสนอครูใหญ่

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527 : 15) ได้กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์พิเศษฝ่ายโรงเรียนไผ่ในคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ปีการศึกษา 2527 ดังนี้

1. จัดหาที่พักและที่ทำงานให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้เหมาะสม
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ความรู้เกี่ยวกับระบบบริหารของโรงเรียน ตลอดจนประวัติความเป็นมาและรายละเอียดเกี่ยวกับโรงเรียน
3. ช่วยแนะนำให้นิสิตได้รู้จักคุ้นเคยกับผู้บริหารโรงเรียน เช่น ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา ตลอดจนบุคลากรอื่น ๆ
4. ให้ความรู้แนะนำเกี่ยวกับระเบียบวินัย หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในโรงเรียน
5. ให้นิสิตเข้าใจนโยบายของสถาบันและขอบเขตของงาน ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของการเป็นครู และแนะนำให้นิสิตรู้จักนักเรียนที่ตนจะต้องสอน และแนะนำให้นักเรียนรู้จักนิสิต

6. จัดให้นิสิตได้มีโอกาสสังเกตการสอน ทั้งในทางตรงและในทางอ้อม เช่น จัดให้สังเกตการสอนจากครุอื่นด้วย โดยเลือกสรรจากครูที่มีความสามารถและทักษะในการสอนเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของนิสิตในอันที่จะได้เห็นแบบพฤติกรรมในการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการสอนของนิสิตต่อไป

7. ช่วยจัดให้นิสิตได้มีโอกาสร่วมมือทำกิจกรรมทั้งในชั้นที่สอน และกิจกรรมนอกหลักสูตรและให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เข้าประชุมร่วมกับอาจารย์นิเทศ และประชุมสมาคมครู และผู้ปกครอง เป็นต้น

8. ช่วยจัดหาและแนะนำหนังสือคู่มือหลักสูตร ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนเพื่อนิสิตจะได้ใช้ประโยชน์ในการฝึกสอนต่อไป

9. ช่วยแนะนำส่งเสริมและให้กำลังใจให้นิสิตพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และทำงานให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นิสิต โดยการปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการครู และจรรยาบรรณครู

10. ช่วยประเมินผลความก้าวหน้าทางด้านพฤติกรรมในการสอนและทักษะในการสอน ตลอดจนพฤติกรรมนอกห้องเรียนของนิสิต และช่วยให้คำแนะนำหรือแจ้งให้นิสิตได้ทราบพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของตนทุกระบบ

11. รายงานเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการฝึกปฏิบัติงาน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่นิสิต

สมบัติ แสงรุ่งเรือง และประดม แสงสว่าง (2521 : 29-31)
ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียน ไว้ในหนังสือคู่มือการฝึกสอนของมหาวิทยาลัยศิลปากร สรุปได้ว่า อาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียนมีบทบาทและหน้าที่ 3 อย่างด้วยกันคือ

1. ฐานะ ผู้ให้กำลังใจ ได้แก่ การให้ความเป็นมิตร ให้ความช่วยเหลือต้อนรับนิสิต ในฐานะผู้ร่วมงานที่จะมาช่วยทำประโยชน์ให้ สนับสนุน ชมเชยในผลงาน และให้อิสระในการปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ พอสมควร

2. ฐานะผู้จัดประสบการณ์ ได้แก่ การแนะนำให้รู้จักสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียน ให้รู้จักการวางตัวในฐานะที่เป็นครู การปกครองในชั้นเรียน เป็นต้น

3. ฐานะผู้ประเมินผลการสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้วยความยุติธรรม เที่ยงธรรมที่สุด เท่าที่จะทำได้ ในแง่ของพัฒนาการ ความสามารถของแต่ละบุคคล ความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง ความศรัทธาในอาชีพครู คุณลักษณะที่จะเป็นครูที่ดีในอนาคต เป็นต้น

ฟลอเรนซ์ สเตรทเมเยอร์ บี และมาร์กาเร็ต ลินเซีย (Stratemayer Lindsey 1958 : 502) ก็ได้สรุปหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนไว้ดังนี้

1. แนะนำนักศึกษาครูในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ทุกวันในห้องเรียน
2. ทำงานนิเทศการสอนร่วมกับอาจารย์นิเทศก์จากวิทยาลัย โดยแจ้งให้ทราบถึงการทำงานของนักศึกษาครู และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ศึกษาหาความรู้ และปรับปรุงการสอนของตนเองเสมอ
4. ศึกษาหลักสูตรของวิทยาลัยโดยทั่ว ๆ ไป และโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อความเข้าใจ และมีความเชี่ยวชาญในการทำงานนิเทศการสอน
5. เสนอขอแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรของวิทยาลัย
6. ช่วยให้นักศึกษาครูได้มีประสบการณ์ในงานอาชีพครูทุก ๆ ด้าน จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ทวงรัตน์ ไชยศิริ และคณะ (2520 : 6-7) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน โดยจำแนกบทบาทออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. บทบาทในค่านับประชาสัมพันธ์
2. บทบาทในค่านับเป็นผู้นิเทศงานทางวิชาการ
3. บทบาทในค่านับเป็นผู้รวมงานและประสานงาน

ในฐานะที่อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนมีบทบาทในค่านับเป็นผู้นิเทศ จึงควรมีทักษะ 5 ประการ ดังนี้

1. ทักษะในค่านับการนำ (Leadership)
2. ทักษะค่านับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)

3. ทักษะในกระบวนการหมู่พวก (Group Process)
4. ทักษะในด้านการบริหารบุคคล (Personnel Administration)
5. ทักษะในด้านการประเมินผล (Wiles 1967 : 13-18)

นอกจากทักษะดังกล่าวแล้ว อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนควรจะต้องมีความชำนาญ หรือความสามารถ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถในทางเทคนิค (Technical Competence) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ต่าง ๆ เทคนิคต่าง ๆ วิธีการต่าง ๆ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน

2. ความสามารถในทางมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Competence) หมายถึง ความสามารถในการเข้ากับคน กล่าวคือ เข้าใจคน เข้าใจคน ผิดคนและผิดคน

3. ความสามารถในการบริหารงาน (Administrative Competence) ได้แก่ ความสามารถในการวางแผน จัดการสั่งการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของหน่วยงานได้ (ภิญโญ สาร 2517 : 416)

ถึงแม้ว่าสถาบันผลิตครูต่าง ๆ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนไว้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จากงานวิจัยของ สุกจิตต์ หนูนภักดิ์ (2513) เรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เมื่อปีการศึกษา 2513 พบว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์น้อย ประมาณ 1-5 ปี จะไม่เข้าใจความมุ่งหมาย และวิธีดำเนินงานของโครงการประสบการณ์วิชาชีพ และไม่ทราบหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบของตนดีพอ อีกทั้งไม่มีเวลาในการแนะนำแก่นักศึกษา เนื่องจากมีชั่วโมงสอนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ โจวโต บี คาสติโล ที่ว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน ไม่มีเวลาที่จะปฏิบัติตามบทบาทที่กำหนดไว้ การปฏิบัติตามบทบาทขึ้นอยู่กับสถานการณ์

และความต้องการของนักศึกษาครู (Castillo 1971 : 1374-A) และจากงานวิจัยของ จินตนา สุนทรวิภาต (2522) เรื่อง "ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาระดับปริญญา" พบว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนมีประสบการณ์ในการนิเทศการสอนน้อย มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ไม่เพียงพอ และมีปัญหาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผลการวิจัย เช่นเดียวกับของ นาทยา ภัทรแสงไทย (2518) พิศวง ชรรมพันทา (2519) โกเมน ชีรนรเศรษฐ์ (2521) และวีณา รัชพงษ์ (2521) ซึ่งวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้ผลการวิจัยทำนองเดียวกัน คือ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน มีประสบการณ์น้อย ไม่มีเวลาพอในการให้คำแนะนำแก่นักศึกษา ให้คะแนนไม่ยุติธรรม ขาดความรู้เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และขาดการประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์จากมหาวิทยาลัย

ดังนั้น การเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้ได้ ควรเลือกด้วยความพิถีพิถันอย่างมากเพราะ ถ้าเป็นอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่รับงานนิเทศด้วยความไม่เต็มใจ และไม่อุทิศตนเพื่อการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ย่อมจะทำให้การฝึกของนักศึกษาไม่ได้อผล อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนอาจจะส่งเสริมให้ใช้วิธีสอนบางอย่างในห้องเรียน การกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการบั่นทอนความคิดริเริ่มของนักศึกษาให้หมดไปทุกที ๆ ส่วนอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่ดี ย่อมจะส่งเสริมให้นักศึกษามีเสรีที่จะคิดแปลงปรับปรุงการสอนได้ตามหลักการ วิธีการ และอุดมคติที่ได้มาจากวิทยาลัย นับว่า คุณสมบัติของผู้นิเทศมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานให้ได้อตามความมุ่งหมาย ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Kruszynski 1968 : 133-138) ออทโต เจ ซิปลา จึงให้ทัศนะในเรื่องลักษณะของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่ดีว่า ควรจะเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี เพื่อที่จะรับทราบว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งธรรมดาที่สุด และจะต้องมีการพยายามแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ควรเป็นคนแจ่มใส มองโลกในแง่ดี และมีความกระตือรือร้นในการทำงานและการเล่น ควรมีความเข้าใจว่าการทำงานและการพักผ่อนต่างก็มีความสำคัญต่อบุคคลเท่าเทียมกัน นอกจากนั้น

อาจารย์นิเทศน์ฝ่ายโรงเรียนที่ดียังสามารถเข้ากับคนอื่นได้เป็นอย่างดี (ออกโท
เจริปลา อ้างถึงใน รุสรี สุวรรณโชติ 2521 : 50)

สมบัติ แสงรุ่งเรือง และประดม แสงสว่าง (2521 : 28-29) พรรณ
ไชยศิริ และ คนอื่น ๆ (2520 : 7) และจากคู่มือการฝึกสอน ของวิทยาลัยครูจันทระเกษม
(2522 : 14) ได้ให้ทัศนะในทำนองเดียวกัน ว่าอาจารย์นิเทศน์ฝ่ายโรงเรียนควรมี
ลักษณะดังนี้

1. มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู
2. มีความสนใจที่จะช่วยเหลือในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิต อย่าง
แท้จริง และให้ความร่วมมือกับสถาบันผลิตครูในการจัดกิจกรรมและแก้ปัญหาให้แก่
นิสิต
3. เป็นแบบฉบับในด้านความประพฤติ มีศีลธรรมและจรรยาครู
4. มีไมตรีจิตและยินดีร่วมงานกับผู้อื่น
5. เห็นความสำคัญ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการนิเทศการสอน
เป็นต้นว่า ภาระงานล่วงหน้าด้วยกัน เตรียมการสอนด้วยกันและช่วยกันสอนเป็นทีม ร่วม
ประชุมเกี่ยวกับการนิเทศการสอน สาธิตวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ สังเกตการสอนพร้อมทั้ง
ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีสอน การปกครองชั้นเรียน เป็นต้น
6. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ความเป็นครู มีประสบการณ์ในการสอน และสอนดี
7. เป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ดี และเป็นผู้สร้างสัมพันธภาพอันดี ในหมู่
ของเด็ก และครูผู้ร่วมงาน ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี และความเป็นอยู่อย่าง
ผาสุกปกติ
8. เป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และมีความสามารถ
นำเอาทฤษฎีการสอน นวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการสอนได้
9. สามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประกอบการสอนได้
10. เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศน์ฝ่ายโรงเรียนเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ นักการศึกษาต่างประเทศ คือ ฟลอเรนซ์ บี สเตเรทเมเยอร์
และมาลาเร็ค ลินเดย์ (Stratemyer Lindsey 1958 : 7) ยังได้เสนอลักษณะ
ของอาจารย์นิเทศน์ฝ่ายโรงเรียนว่า น่าจะมีลักษณะดังนี้

1. จะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจอย่างแท้จริงในงานด้านครุศึกษา โดยการปฏิบัติตนดังนี้

1.1 อุทิศเวลาและปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร พยายามอย่างเต็มที่เกี่ยวกับงานด้านครุศึกษา

1.2 ให้ความเกี้ยวของสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน ร่วมกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

1.3 มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้หรือรับรู้และให้ความร่วมมือ ไม่เฉพาะแต่งานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเท่านั้น แต่หมายถึงงานด้านครุศึกษา ทั้งโปรแกรม

2. จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในค่านิยมที่เป็นอย่างที่ดี กล่าวคือ

2.1 ต้องมีความสามารถทั้งในด้านการปฏิบัติและค่านิยมหรือ เก่งทั้งการกระทำและเก่งทั้งพูด

2.2 มีความรอบรู้ค่านิยมหรือหลักการสอน เพื่อเป็นประโยชน์ ในการทำงานร่วมกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพราะจะสามารถอธิบายให้ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพเข้าใจได้แจ่มแจ้งว่า การปฏิบัติในเรื่องลักษณะ ต่าง ๆ นั้นมีที่มาจากหลักการอะไร หรืออยู่เบื้องหลังของหลักการอะไร

3. จะต้องมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะนิสิตฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ จึงจะสามารถทำงานได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและมี ทักษะในเรื่อง

3.1 การสาธิตการสอนให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพดูเป็นตัวอย่าง

3.2 การให้คำปรึกษา ตอบคำถาม อธิบาย ให้นิสิตฝึกประสบการณ์ วิชาชีพเข้าใจถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ

3.3 การสอนและการทำงานร่วมกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน ปรากฏว่ายังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องบทบาทหน้าที่คุณสมบัติเทคนิคการนิเทศ และทัศนคติของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนในการปฏิบัติงาน ดังเช่น ฉันทลักษณ์ ศรีนิลพา (2508) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" สรุปผลการวิจัยได้ว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนเห็นว่ายังกองให้คำแนะนำและช่วยหาวิธีปฏิบัติที่ประสบการณ่วิชาชีพในค้ำต่าง ๆ อย่างมาก ส่วนนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพเห็นว่า บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนตามความคิดเห็นและบทบาทที่ปฏิบัติจริง ไม่มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนใหญ่ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนมีความต้องการประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะมากขึ้น นอกจากนี้ ฉันทลักษณ์ ศรีนิลพา ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ทางสถาบันผลิตครูควรหาทางร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับโรงเรียน พิจารณาเลือกอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนเห็นความสำคัญของตน ศึกษาและปรับปรุงตนเองทั้งในค้ำการสอนและการทำงานร่วมกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และควรให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพเองมีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน และแสวงหาประสบการณ์ให้ได้มากที่สุด ในปี ค.ศ. 1960 แคน บอย คูก (Cooke 1960: 3645-A) ซึ่งได้ผลการวิจัยทำนองเดียวกับ สนั่น เมืองวงษ์ (2514) เกี่ยวกับคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมควรมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนมาโดยตรง และเป็นเวลานานพอที่จะแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้ ทั้งนี้ Cooke ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ควรมีวุฒิอย่างน้อยระดับปริญญาตรี เคยเรียนวิชาการนิเทศการสอนและประสบความสำเร็จในค้ำการสอนมาแล้วเป็นเวลา 2-3 ปี และไม่ควรดูแลนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกิน 1 คน สำหรับระดับมัธยมศึกษา และไม่ควรเกิน 2 คน สำหรับระดับประถมศึกษา ในภาคการเรียนหนึ่ง ๆ

จากหนังสือ *Planning for Teaching* ของโรเจอร์ คับบลิว ริคกี (Ricky 1968 : 69-70) เขาได้กล่าวอ้างถึงผลการวิจัยของ เทอร์เนอร์ และฟอลตัน (Turner and Falta) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่าง ระหว่างการสอนของครูที่เคยเรียนวิธีสอนหรือครูที่มีประสบการณ์การฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ หรือครูที่ได้รับปริญญาทางการศึกษา เปรียบเทียบกับการสอนของครูที่ไม่มี ประสบการณ์ดังกล่าว พบว่าผลการสอนแตกต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการ การสอน จะสอนได้ดีกว่า ครูที่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ โรเบิร์ต อี คอลตัน (Dalton 1959 : 891 A) ว่า "ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากสำหรับอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน นอกจากนี้ เจม เอ.บัทเชอร์ (Butcher 1966 : 1682-1683 A) ได้ทำ การวิจัยเรื่อง " An Analytical Study of the Selection and Preparation of Off - Campus Supervising Teachers" ได้พบว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่าย โรงเรียนที่จะทำหน้าที่จะต้องเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูสนใจเด็กวัยรุ่น มีความ กระตือรือร้น และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอน

จากงานวิจัยของ ชนา กระจายวงศ์ (2523) เรื่อง เทคนิคการ นิเทศการฝึกสอนของอาจารย์ที่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอน ระดับประถมศึกษา ของกลุ่ม วิทยาลัยครูนครหลวง" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนระดับ ประถมศึกษา และนักศึกษาของกลุ่มวิทยาลัยครูนครหลวง รวม 504 คน ผลการ วิจัยคือ เทคนิคการนิเทศ ที่อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนใช้มากในระยะก่อนฝึกสอน ได้แก่ จัดให้นักศึกษาได้ทำการสอนตามวิชาเอต-โท ที่ได้เรียนมา แนะนำนักศึกษา เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและคู่มือประกอบการสอน ตลอดจนให้รู้จักแหล่งความรู้และ แหล่งสื่อการสอน จัดการประชุมนิเทศแก่นักศึกษา เกี่ยวกับงานสอนงานประจำชั้น และงานในหน้าที่ และให้รู้จักสภาพโรงเรียน นักเรียน และชุมชน เทคนิคที่ใช้ ระหว่างฝึกสอนคือ ตรวจบันทึกการสอนสม่ำเสมอและล่วงหน้า การสังเกต พฤติกรรมทางการปกครองชั้นเรียน การทำงานใกล้ชิดกับนักศึกษาเพื่อให้

คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ ส่วนเทคนิคที่ใช้หลังเสร็จสิ้นการฝึกสอนคือ การ
จัดกิจกรรมวัสดุอุปกรณ์ไว้เป็นหมวดหมู่

ในปีต่อมา ซามรา ผลักชระ (2524) ได้วิจัยในเรื่องเดียวกันกับ
ซนา กระจายวงศ์ แต่เปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียน
ระดับประถมศึกษาและนักศึกษาของกลุ่มวิทยาลัยครุภาคตะวันตก จำนวน 572 คน
ผลการวิจัยคือเทคนิคการนิเทศที่อาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียนใช้มากในระยะก่อนฝึกสอน
คือ จัดให้นักศึกษาได้ทำการสอนตามวิชาเอก-โทที่ได้เรียนมา แนะนำนักศึกษา
เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและคู่มือประกอบการสอน จัดปฐมนิเทศแก่นักศึกษาเกี่ยวกับ
งานสอน งานประจำชั้น และงานในหน้าที่ ให้นักศึกษาวางแผนในการสอนระยะ
สั้นและระยะยาว เทคนิคที่ใช้ระหว่างฝึกสอนคือ ให้คำแนะนำในการทำบันทึกการสอน
ทรวบันทึกการสอนสม่ำเสมอและล่วงหน้าเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดโดยเสรี
สังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับการปกครองชั้นเรียน ส่วนเทคนิคที่ใช้หลังเสร็จสิ้นการฝึกสอน
คือจัดให้มีการรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ไว้เป็นหมวดหมู่ มีการประชุมสัมมนาร่วมกับนักศึกษา
ภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกสอนแล้ว

จากการประมวลแนวความคิดของนักการศึกษา และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพของอาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียน
ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อวิเคราะห์หา สมรรถภาพที่สำคัญของอาจารย์นิเทศฝ่าย
โรงเรียนว่ามีสมรรถภาพอะไรบ้าง และจากวรรณคดีที่ศึกษา สรุปได้ว่า อาจารย์
นิเทศฝ่ายโรงเรียนควรมีสมรรถภาพด้านใหญ่ ๆ 4 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Competencies) ได้แก่
สมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาและหลักสูตร
2. ด้านปฏิบัติการ (Performance Competencies) ได้แก่
สมรรถภาพด้านทักษะการสอน และสมรรถภาพด้านทักษะการนิเทศการฝึกประสบการณ์
วิชาชีพ

3. ด้านจิตอารมณ์ (Affective Competencies) ได้แก่
สมรรถภาพด้านทัศนคติต่อวิชาชีพครู และสมรรถภาพด้านทัศนคติต่อกรณีพิเศษ
การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

4. ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย